

MORSLANDS HISTORISKE MUSEUM

Dueholm Kloster 7900 Nykøbing Mors
Tlf. 9772 3421 Fax 9772 2623

www.dueholmkloster.dk
dueholm@museum.dk

Projektbeskrivelse "Det ny Moler Museum – Opdagelsescenteret"

Indhold:

Projektbeskrivelse "Det ny Moler Museum – Opdagelsescenteret"	1
Kort resumé af projektet	2
Projektets idé og formål	2
Baggrund	2
Behov for nye rammer og faciliteter	2
Hovedaktiviteter	3
De fysiske rammer	3
Formidlingscenteret	3
Publikumsrettede funktioner	3
Hovedemnerne i formidlingen	4
Principper og temaer i formidlingen	5
Formidlingens virkemidler	5
Ansøger	6
Projektledelse og -organisation	6
Projektets additionalitet og nyhedsværdi	7
Potentiale	7
Projektets informations- og pr-foranstaltninger	8
Effekter	8
Erhverv, uddannelse og beskæftigelse	8
Miljøet	9
Forskning, musealt og andet samarbejde	9

Kort resumé af projektet

Morslands Historiske Museum ønsker en ud- og ombygning af Moler Museet på Mors med udvikling og implementering af nye udstillinger og publikumsaktiviteter. Målet er dels et innovativt nybyggeri, der både opfylder alle tænkelige behov p.t. og giver rum for ny virksomhed. Nybyggeriet skal være eksempel på bæredygtigt og fremtidsrettet lavenergi-teknologisk byggeri. Dels skal museet omdannes til et opdagelsescenter i verdensklasse.

"Det ny Moler Museum - Opdagelsescenteret" er en arbejdstitel, ikke det endelige navn.

Projektets idé og formål

Projektets mål er et innovativt nybyggeri, der både opfylder alle tænkelige behov for Moler Museet p.t. og giver rum for helt ny virksomhed. Det omfatter nybyggeri samt ombygning af tilhørende bygning. Formålet er at give ordentlig rum for den exceptionelle samling og publikumsfaciliteter, der modsvarer et emne af denne art. Indbygget i nybyggeriet er frigørelse af Museets potentiale til gavn for udvikling af et formidlingscenter i verdensklasse.

Baggrund

Moler Museet på Mors er en afdeling af det statsanerkendte Morslands Historiske Museum. Det har adresse i Hesselbjerg ved Sejerslev på det nordligste Mors, hvor det ligger højt på toppen af molerbakkerne med udsigt over Feggesund til Thy, Hannæs og Himmerland. Moler Museet rummer verdens største mest alsidige samling af fossiler og andre enestående geologiske fund, bl.a. kæmpe-krystaller, fra moleret. Udstillingerne fortæller om områdets særlige geologi og landskabets tilblivelse samt om menneskets brug af det enestående råstof, moler.

Behov for nye rammer og faciliteter

Moler Museet, dets samlinger og besøgstal, er vokset støt år for år og er nu ved at sprænge sine rammer. Museet har til huse i tidligere landbrugsbygninger, en mindre firlænget gård, hvis nyeste bygninger er fra o. 1950. Udstillingerne har til huse i to staldlænger.

Såvel i udstilling som magasin og for publikumsfaciliteterne er pladsen blevet trang. De gamle staldarealer lider i varmt vejr under ammoniakdampe fra gulvene.

Bygningerne er uopvarmede, i vinterhalvåret bliver de meget kolde og det umuliggør åbning halvdelen af året.

Udstillinger og publikumsfaciliteter er præget af at være etableret efterhånden som mulighederne bød sig i en "husmandsøkonomi" – sund og uden plads til store armbevægelser.

Besøgstallet er steget stille og roligt år for år. Det ligger nu på o. 11.000 gæster pr. sæson. Museet er åbent maj til oktober. Der er behov for en forøgelse af arbejdsstyrken knyttet til museet. Det gælder internt, hvor der er opgaver nok at løse, og hvor stigende besøgstal vil kræve flere hænder. På længere sigt vil det være af betydning for lokalområdet som helhed, der må indstille sig på, at råstofudvindingen og industrien knyttet hertil kun eksisterer så længe, der er moler at bryde.

Hovedaktiviteter

Projektets hovedaktiviteter gælder dels forbedring af Moler Museets fysiske rammer i form af et innovativt nybyggeri, dels indretningen af et helt nyt og fremtidsrettet formidlingscenter. Tilsammen udgør disse Det ny Moler Museum på Mors – Opdagelsescenteret.

De fysiske rammer

De nye bygninger skal opfylde følgende hovedkriterier:

- De skal indgå naturligt i landskabet. Moler Museet ligger på en bakketop, næsten et forbjerg og ses viden om. Det skal ligesom gamle landbrugsbygninger "høre til" i omgivelserne. Derfor kan arkitektonisk nytænkning være særdeles velkommen.
- Byggeriet skal være bæredygtigt, klima- og miljøvenligt, med en høj grad af selvforsyning. I byggeriet indtænkes fra begyndelsen brugen af alternative energikilder og byggematerialer, samt ressourcebesparende løsninger ved indretningen. På denne måde kan bygningerne i sig selv blive en del af udstillingen, hvori klimaforandringer er en væsentlig del af fortællingen
- Indretningen skal give mulighed for fleksibilitet, for udvikling i takt med tiden. En række grundfunktioner ændres ikke, men bygningerne skal give plads til dynamik og aktivitet, til stadig udvikling i et samspil mellem medarbejdere og brugere. Plads til at gå på opdagelse ved at få mulighed for at opleve og lære gennem deltagelse, og til brugerdreven innovation.

Et bud på Det ny Moler Museum er udarbejdet af Exners Tegnastue og Ingeniørfirmaet Esbensen, i samarbejde med Dansk Projektrådgivning og Morslands Historiske Museum. (Se Projektudkast "Molermuseum på Mors")

Formidlingscenteret

Publikumsrettede funktioner

- **Opdagelsesrum**
Udstillinger af kernen i Museet, samlingerne, suppleret af anden nytænkende formidling - bl.a. i form af digitale medier og f.eks. væksthuse, der giver indtryk af det subtropiske landskab for 55 mio. år siden.
- **Rum for ind- og udsigt**
Undervisningslokaler, der omfatter såvel observatorium med stjerneikkert som laboratorium med mikroskoper. Her er mulighed for at prøve selv, inde og ude.
- **Undersøgelse og forskning**
Fri rum til gæsteforskere og til konservatorer, såvel fredelige studiepladser som områder, hvor publikum kan følge arbejdet.
- **Værksteder**
Til varem fremstilling, til kreative forsøg og til kursusbrug, bl.a. i forbindelse med smykkefremstilling og lerbrænding.

- **Forsamlingslokale**
Afdeling til brug for lokale foreninger og grupper af besøgende.

- **Plads til pause**
Publikumsfaciliteter – cafe med udsigt, butik, entre, toiletter.

Hovedemnerne i formidlingen

- **På rejse blandt diatomeer**
Hvad er moler? Hvordan blev det til?
Hvilke egenskaber har det?
Hvad gør det til noget særligt?
- **Livet i Molerhavet**
Liv og død i subtropisk klima for 55 mio. siden.
Fossil-samlingen. Danekræ.
Verdenskortet bliver til
- **Askelagene i moleret.**
Vulkanudbrud i Nordatlanten.
Jordplader og tektonik.
Voldsomme klimaforandringer.
Kæmpekrystaller.
- **Landskabelse**
Istiden – landskabet formes.
Mennesket og moleret
Forhistorisk tid: Grave og gulve.
1700-1800-tallet: De første forsøg
1900-tallet: Industri – mursten og kattegrus.
2000-tallet: Forskning, klimadebat og verdensarv.

Principper og temaer i formidlingen

Udstillingen kan opbygges over klassiske principper som De fire elementer, fast og flydende, kulde og varme, det mindste og det største.

Disse temaer vil alle indgå. Endnu vigtigere er dog følgende nye indgange:

Aktualitet.

International sammenhæng.

Kreativ aktivitet.

Autencitet og bæredygtighed

Fornøjelse og professionel vejledning.

All-round formidling.

Formidlingens virkemidler

Formidlingen sker via påvirkning af alle sanser. Først og fremmest via muligheden for at gå på opdagelse. Opdagelse er aktiv medvirken – og det bedste udgangspunkt for varige indtryk. Oplevelsen og oplysningen kommer gennem muligheden for selv at prøve, vælge, gøre noget. Modsætningen hertil er underholdning, hvor gæsten forbliver passiv, og oplevelsen bliver et kortvarigt engangsfænomen. At gå på opdagelse er spændende, udfordrende, pirrer nysgerrigheden, og man bruger gerne lang tid på det. Nærhed, tilgængelighed og nedbrydning af grænser er vigtige. Det skal være nærliggende og let at gå på opdagelse.

Morslands Historiske Museum har i 2008 udarbejdet projektet "Historiernes Ø", der nytænker formidlingen på alle museets afdelinger og hele ansvarsområdet. Det gælder den langsigtede plan og strategi for fremtidsikring af museet, det ny Moler Museum indtager naturligvis en central rolle heri.

De herunder beskrevne hovedvirkemidler er uddraget dels på grundlag af nye publikumsundersøgelser, og dels ud fra museets mangeårige erfaring indenfor formidling.

I Opdagelsescenteret indgår følgende hoved-virkemidler:

- **Medarbejderne**

Fortælling – den mundtlige formidling, det personlige engagement og nærheden – er, som i det nuværende museum, det stærkeste virkemiddel. Det skal fastholdes i det ny opdagelsescenter. Medarbejderne er fysisk tilstede, de er klar til at bestemme stenfund for gæsterne, at lede fossiljagter i molergravene, lave rundvisninger, lade folk se dem over skulderen i det daglige arbejde. Lade gæsten få del i de oplevelser de har i den stadige udforskning af moleret og fossilerne.

- **Udstilling af fund**

Den enestående samling af fossiler, krystaller m.m. fra moleret. Fundene er enestående studieobjekter for forskeren og stennorden. De er fascinerende og smukke genstande for den "almindelige" museumsgæst.

- **Værksteder og laboratorier**

Her får man lov at prøve selv. At håndtere moler, sten og fossiler. At være forsker. Her er adgang til elektronmikroskoper og stjerneikkert. Til at arbejde med ler og sten – forme, brænde og slibe. Til at iagttage præparering på nærmeste hold. At eksperimentere med materialet. Både på egen hånd og med vejleder.

- **Multimedier.**

Via digitale medier, film, lyd, animation, 3D, billeder m.v. illustreres alt det, der ikke kan ses i virkeligheden. Her gælder det for længst forsvundne fænomener, genskabt liv, og at synliggøre processer, der ellers er usynlige. De nye medier erstatter de lange tekster og plancherne, dels i biografen og dels rundt i udstillingen.

- **Modeller og scenarier.**

Der indbygges modeller i udstillingen, der ligesom multimedierne synliggør historien. Blandt andet laves kæmpemodeller af diatomeerne, molerets grundstof. Modeller af landskabet – over og under overfladen – til forskellig tid – samt af industrivirksomhederne m.m.

- **Bygningen**

I nybyggeriet er indbygget flere virkemidler. Lys/mørke, sammenhæng med det omgivende landskab, tunnel mellem bygning og molergrav, materialebrug, planter – samt ikke mindst det energi- og klimatem, der er indbygget i det fra begyndelsen.

- **Sammenhæng med omgivelserne**

Moler Museet har molergravene og Skarrehage Molerværk som nærmeste nabo. Formidlingen strækker sig ud over de bygningsmæssige rammer og inddrager landskabet og industrivirksomheden. Bl.a. via fossil-jagt i gravene, ture til industriminderne og anlagte natur- og tidsstier. Fabrikens gamle direktørbolig er Museets genbo, og brugen af dette hus og dets omgivelser indgår som en naturlig del af "Det ny Moler Museum – Opdagelsescenteret".

Ansøger

Morslands Historiske Museum blev stiftet i 1901 og er statsanerkendt. Det består af 5 meget forskellige museer. Det centrale museum er Dueholm Kloster, oprindeligt Johanniterkloster, der ligesom Dansk Støberimuseum ligger i Nykøbing, mens Skarregaard og Moler Museet findes på Nordmors og Chr. Hansens Smede- og Maskinværksted ligger i Ørding på den sydøstlige del af øen. Hertil kommer Morsø Lokalhistoriske Arkiv. Museet er en selvejende institution, der får offentligt tilskud af Morsø Kommune og af Staten. Til museet er knyttet en erhvervsdrivende fond.

Projektledelse og -organisation

Morslands Historiske Museum (repræsenteret af museumsleder Susanne Overgaard) er overordnet ansvarlig for projektet, for opgavernes gennemførelse og økonomi. Museets daglige leder er cand.mag. i historie og europæisk etnologi, med suppleringsuddannelse "Retorik, kommunikation og formidling" med efteruddannelse indenfor bl.a. merkonomfagene: ledelse og samarbejde og organisation. Hun samarbejder naturligvis tæt med Henny Holm, Museets regnskabsansvarlige. (Henny Holm har en akademiuddannelse i økonomi.)

I forbindelse med udviklingen af Det ny Moler Museum er nedsat en arbejds- og følgegruppe bestående af medlemmer af Museets bestyrelse og repræsentanter for Morsø Kommune. I arbejdet trækkes på alle de samarbejdspartnere, der findes har særlige kompetencer i forhold til Moleret geologi og Moler Museets arbejdsområde: Turistorganisationerne lokalt og regionalt, Molerindustrien (Skamol og Damolin), Fur Museum, Geologisk Museum og de geologiske/naturvidenskabelige institutter i København og Aarhus, GEUS, Museernes Bevaringscenter i Skive (der har speciale i bl.a. fossilpræparering).

Det tætte samarbejde gælder ligeledes Museets øvrige medarbejdere, der besidder en bred vifte af kompetencer og repræsenterer en lang række forskellige fag indenfor håndværk og akademiske uddannelser. De har en mangeårig erfaring med formidling i forhold til et meget bredt publikum. Moler Museet er oprettet 1988. Morslands Historiske Museum har dog aktivt beskæftiget sig med emnet siden 1975.

Museets medarbejdere er kendt med projektgennemførelse ikke kun mht. udstillinger o.l., men også i forbindelse med anlæg, om- og nybyggeri. Museets afdelinger er geografisk spredt over hele øen Mors, og bygningsmassen er stor. Via driften heraf er opbygget erfaringer, en fond af viden der trækkes på også i denne forbindelse.

Eksterne rådgivere tilkøbes: Arkitekt og ingeniører til projektering, tilsyn og byggeledelse samt egentlig projektrådgiver. Ligeledes tilkøbes teknisk bistand i forbindelse med formidlingsdelen, herunder lyssætning, IT o.l.

Projektets additionalitet og nyhedsværdi

Det nuværende Moler Museums bygninger giver ikke længere den righoldige og enestående samling, de gode historier eller de besøgende og andre brugere passende rum og rammer. Moler Museet har nået et punkt, hvor det ikke længere er muligt at bruge de potentialer, det rummer, til fulde. Dette er blevet markant tydeliggjort ved molerlandskabernes optagelse på den danske tentativliste over kandidater til Unescos verdensarvsliste i 2009.

Projektet vil i kraft af nytænkende byggeri og formidling resultere i en attraktion, der vil være et fyrtårn for Mors og Region Nordjylland på internationalt niveau. Det vil frigøre de potentialer Moler Museet i dag rummer, og sætte det i stand til at imødekomme den store og voksende interesse og tilstrømning, der vil blive til området, på bedste vis.

Potentiale

Moler Museets samling udgør en særdeles solid og spændende base. Over halvdelen af alt Danekræ er fundet i moleret, og af morsingboere, hovedparten heraf af museets første og den nuværende leder. Via den stadig pågående indsamling er indbygget en dynamik i museet, der er hele tiden nye fund at se og høre om. Ofte sensationer i form af nye arter af dyr og planter, om verdens længste forstenede træer, om sjældenheder som fugle og skildpadder, om ikke tidligere beskrevne lag o.s.v. Medarbejderne følger råstofbrydningen i området tæt, og redder herved enestående materiale for fremtiden.

Den forskning, der pågår på grundlag af museets samlinger, bringer hele tiden nye gode historier frem – blandt de seneste kan nævnes bestemmelsen af en fugleknogle i et samarbejde mellem irske og danske forskere, i medierne omtalt som papegøjen på Mors, der ændrer naturhistorien, "Danish Blue". Andre er den store Tarpon, Europas længste forstenede træstamme etc. Museets medarbejdere er særdeles engagerede formidlere af emnet.

Moleret og askelagene fra vulkanudbrud fortæller om livet i land og hav for 55 mio. år siden, om voldsomme naturkatastrofer og klimaforandringer. Her er beretninger, der spænder over uendelig store afstande og spand af tid. Fra mikroskopiske iagttagelser til fortællingen om universets udvikling. Hertil kommer den kulturhistoriske del, der handler om brugen af et unikt materiale, om industrivirksomhed i et udpræget landbrugsområde. Formidlingen heraf inddrager museets omgivelser med dets fysiske spor.

Museets placering er unik, umiddelbart op af de store moletgrave og nabo til industrien, ligger det i et umådelig smukt Limfjordslandskab. Oveni alt dette er fossilerne og stenene smukke at betragte, interessante også for de, der ikke er "sten-nørder" og

forskere. Smykke- og anden vareproduktion på grundlag af materiale fra moleret er en oplagt mulighed.

I 2008 indstillede Morslands Historiske Museum til Kulturarvsstyrelsen, at molerlandskaberne blev optaget på den danske liste over verdensarvskandidater. Molerlandskaber blev optaget i begyndelsen af 2009, og der arbejdes nu på at skaffe den fornødne dokumentation, der skal til i det videre forløb mod optagelse på Unescos liste over verdens natur- og kulturarv. Arbejdet foregår i samarbejde mellem Kulturarvsstyrelsen, de berørte kommuner, fagfolk fra Moler Museet på Mors og Fur Museum, GEUS, internationale eksperter på området, teknikere, ingeniører og planlæggere.

Der er klart grundlag for større besøgstal og for helårsturisme, ikke kun i form af danske besøgende men også af udenlandske, hvoriblandt ikke mindst tyske gæster allerede udgør en meget interesseret og trofast del.

Et innovativt nybyggeri med brug af alternative energikilder og byggematerialer samt resourcebesparende indretninger vil være af meget stor interesse - for museet i den fremtidige drift og som en bestanddel af formidlingen samt for området som helhed, idet det vil blive et eksempel på det første byggeri af sin art i landsdelen og kan blive model for fremtidigt byggeri i øvrigt.

At udvikle, bygge og indrette en attraktion af den størrelse, med den nyhedsværdi og i den klasse, der her er grundlag og behov for er en opgave, der økonomisk ligger langt over hvad Morslands Historiske Museum og lokalområdet kan løfte ved egne kræfter. Museet søger derfor at rejse midlerne via offentlige og private fonde.

Projektets informations- og pr-foranstaltninger

Projektets tilbliven og forløb vil løbende kunne følges på Museets hjemmeside. Det vil også være muligt at følge byggeriet på nærmeste hold, idet Moler Museet vil holde åbent i sæson som ellers, evt. med udstillinger i bygningen overfor Moler Museet. Projektet evalueres løbende undervejs, og i en slutrapport ved projektets afslutning.

Effekter

Erhverv, uddannelse og beskæftigelse

Molerlandskaberne er i 2009 blevet optaget på den danske tentativliste over potentielt verdensarv som et af blot ni steder i landet. Området kandiderer nu til optagelse på Unescos liste over verdens natur- og kulturarv af umistelig værdi for menneskeheden. Alene optagelsen på den danske liste er en blåstempling af områdets betydning. Optaget på verdensarvslisten kommer området i selskab med det ypperste på verdensplan. Dette har selv sagt en meget stor betydning for områdets attraktionsværdi – i forhold til både turisterhvervet, i forhold til bosættelsen og i forhold til at fastholde og tiltrække højere og højtuddannede.

Et nyt Moler Museum vil få en stor afledt effekt i forhold til turistbranchen, hvor det vil være en dynamo i udviklingen af bl.a. helårsturismen. Med opdagelsescenteret skabes et formidlingscenter i verdensklasse, en betydningsfuld aktør indenfor oplevelsesøkonomien, der vil resultere i øget publikumsaktivitet og øget omsætning, med afsmittende virkning på erhvervsvirksomheder og økonomi i et større område, i kommunen og i regionen.

Forskningsmæssigt er moleret med dets vulkanske askelag og fossiler af overordentlig stor interesse og kan tiltrække forskere på internationalt plan.

Det nytænkende byggeri vil have stor betydning for kompetenceudvikling for områdets entreprenører, håndværkere, teknikere og ingeniører. Det søger løsninger i forhold til højaktuelle problemstillinger vedr. klima, energi og miljø og vil komme til at stå som eksempel på det første byggeri af sin art i landsdelen.

Det ny Moler Museum - Opdagelsescenteret vil blive en attraktion, der kan tiltrække turister samt forskere internationalt. Det øgede besøgstal vil nødvendiggøre flere medarbejdere. Desuden vil det have afsmittende effekt i forhold til turisterhvervet og øvrige erhverv i såvel lokalområdet som regionen.

Med skabelsen af en attraktion og vidensinstitution af meget høj klasse vil projektet i meget høj grad have positiv effekt. Det ligger i et geografisk yderområde, og vil virke positivt i forhold til bosættelse, fastholdelse og tiltrækning af højt uddannede, udvikle nye kompetencer hos bl.a. bygningshåndværkere og entreprenører, skabe arbejdspladser og styrke identiteten i området.

Miljøet

Den nuværende Museumsbygning er uopvarmet og kun åben i sæson. Udledningen af CO2 og mængden af energi brugt er derfor p.t. forholdsvis lav.

Den positive miljøeffekt ved nybyggeriet skal ses i forhold til den gavn, der er ved det projekterede lavenergi-byggeri, i forhold til det traditionelle byggeri, der ellers ville blive opført. CO2-udledningen vurderes til at være 50% lavere end ved traditionale byggeri. (Se projektskitse, ingeniørdel)

Endelig har nybyggeriet værdi som positivt eksempel.

Forskning, musealt og andet samarbejde

Eneste andet museum med moleret som arbejdsområde er Fur Museum (Del af Museum Salling). Med dette museum har Morslands Historiske Museum/Moler Museet på Mors et udmærket og mangeårigt samarbejde. Tidligere direkte og via Amtsmuseumsrådet i Viborg Amt. I dag er samarbejdet formaliseret, dels via Limfjordsmuseernes Samvirke, der er et gensidigt forpligtende samarbejde med deltagelse af alle statsanerkendte museer omkring den vestlige del af Limfjorden. Dels via aftale mellem Fur Museum og Moler Museet på Mors vedr. forskningssamarbejde. Såvel med Limfjordsmuseernes Samvirke som Fur Museum koordineres bl.a. undersøgelser og forskning, som det fremgår af museernes lovbestemte fireårige arbejdsplaner.

I øjeblikket samarbejder Mors og Fur helt konkret om følgende:

- Forberedelse og afholdelse i 2010 af "Geology of the Mo-clay – second international symposium" med deltagelse af danske og udenlandske forskere fra bl.a. Tyskland, Frankrig, Californien og Canada.
- Molerlandskabernes kandidatur til Unescos liste over Verdensarv.
- Udarbejdelse af ny fælles forskningsplan i forbindelse med arbejdsplan 2010-2013.

I øvrigt deltager begge museer i de årlige Moler møder, der har været afholdt siden 1980, med deltagelse af Molerindustrien, kommunerne og regionen (tidligere amtet) – politikere og forvaltning, GEUS, landskabsarkitekter og andre interesser på området. Arbejdet gælder gensidig orientering, afvejning af interesser i forhold til råstoffet, natur- og kulturarv, planlægning og forvaltning.

Moler Museet på Mors stiller sine enestående samlinger og viden om molerformationerne til rådighed for en lang række forskere i ind- og udland – og samarbejder med dem om videre studier og publikation heraf. Forskningen omfatter et bredt felt inden for naturvidenskaben, geologi og biologi. Nærmere beskrivelser af undersøgelserne og de konkrete forskersamarbejder fremgår af Morslands Historiske Museums årsberetninger.

I arbejdet med Molerlandskabernes kandidatur til optagelse på Unescos liste over verdensarv indgår som ovenfor beskrevet en lang række fagfolk. Morslands Historiske Museum er blevet overdraget projektledelsen herved. I styregruppen for Molerlandskaberne som Verdensarv sidder desuden: Borgmester Egon Pleidrup Poulsen – Morsø Kommune, borgmester Flemming Eskildsen – Skive Kommune, borgmester Erik Hove Olesen - Thisted Kommune, regionsrådsformand Ulla Astmann og direktør Lars Enevold, VisitNordjylland.

Susanne Overgaard
Museumsleder

